

Mere om spillemændene i Sydthy

AF OLAF NØRGAARD, HOLSTEBRO

I Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Han Herred 1981 findes artikler om to spillemænd fra Sydthy og om nogle nodebøger med spillemandsmelodier. Arbejdet med at skaffe nye oplysninger om dette interessante emne er fortsat, og det er lykkedes at samle materiale til yderligere to biografier.

Ludvig Sørensen

Ludvig Sørensen er født i Kammersgaard, Ydby Sogn, 13. august 1842. Faderen, Søren Christensen, var søn af en mindre gårdmand fra Villerslev. Moderen, Ane Kirstine Pedersdatter, var født i Ydby. Hendes far var Peder Nielsen Smed, der døde, da ovennævnte datter var to år gammel.

Ludvig Sørensen brugte i almindelighed kun de to navne, der er anført over disse linier. I den gamle kirkebog for Ydby står det fulde navn: Christopher Ludvig Pretzmann Sørensen. Dette for en bonde usædvanlige navn stammer fra en gren af familien Preetzmann, der fra midten af 1700-tallet var bosat i Ydby. Ved Ane Kirstine Pedersdatters dåb finder vi en Anna Pretzmann blandt fadderne.

Ludvig Sørensen synes at have tilbragt hele sin barndom og ungdom hos forældrene på Kammersgaard, men der vides kun lidt om denne periode udover, at han fik lært murerfaget og var en ivrig jæger. Han blev konfirmeret i Ydby Kirke 19. april 1857 med karaktererne: Meget gode kundskaber, sædelig opførsel. Senere var han to vintre på højskole.

28. april 1874 blev han i Ydby Kirke viet til Mette Cathrine Laustdatter, født 17. november 1846 i Lyngs sogn.

Ludvig Sørensen og Mette Kathrine Laustdatter, han med Afholdsforeningens syvttakkede stjerne i knaphullet.

Brudens far, Laust Johannessen, havde tidligere været møller i Lyngs. Ved skøde af 28. juni, tinglæst 16. juli 1868, havde han købt et husmandssted, matr. nr. 12 c, Refs by, det nuværende Oddesundvej 274. Hartkornet var 3 skæpper, 1 $\frac{3}{4}$ album, besætningen på to køer, et par grise og nogle høns. De nygifte drog derop 1. maj, og i løbet af sommeren fik Ludvig Sørensen skøde på ejendommen. Prisen var 1000 kr. plus aftægt, der sattes til 2600 kr.

De første år i Refs tog Ludvig Sørensen arbejde som murer, men efter svigerfaderens død i 1882 helligede han sig helt driften af sin landejendom. Bygningerne blev revet ned, og der blev bygget nye og mere tidssvarende. Driften af jorden blev forbedret, og besætningen forøget fra to til fire køer. Det lille husmandssted blev efterhånden kendt som et mønsterbrug, og det "Kongelige Danske Landhusholdningsselskab" gav i tiden 1880-1890 to gange præmie for veldrevet landbrug.

Selv om landejendommen blev drevet mønsterværdigt, fik Ludvig Sørensen tid til at tage del i mange forskellige aktiviteter, og han var på mange områder foregangsmand. Fra ungdommen var han ivrig venstremand, var med til at stifte Venstrevælgerforeningen og en lang tid formand for denne, medstifter af Foredragsforeningen og meget aktiv indenfor afholdsbevægelsen. I flere år var han kredsformand for Thisted Amts Brandkasse, repræsentant for Husmandskreditforeningen og dommer for huslodder indenfor landboforeningerne. Desuden medstifter af Ægsgalskredsen og af Hurup Brugsforening. Her begyndte han med at udlevere varer fra sin lade.

I der lille husmandssted fødtes fire børn:

Søren Møller Sørensen, født 20. juli 1874.

Frederik Mejner Sørensen, født 6. februar 1881.

Laurids Møller Sørensen, født 29. oktober 1882.

Mette Marie Sørensen, født 16. juli 1887.

Søren Møller blev butikskar og kusk. Han var ugift. Frederik Mejner kom i urmagerlære. Han åbnede senere en forretning i Øster Assels på Mors.

Laurids Møller tog uddannelse som gartner, var efter uddannelsen flere år i udlandet og blev til sidst afdelingsgartner under Århus Kommune. Han har forfattet en selvbiografi, hvor der findes talrige oplysninger om faderen.

Ludvig Sørensens husmandssted, Oddesundvej 274. I døren Mette Marie og Anton Holst.

Mette Marie blev gift med en landmand, Anton Holst, der ved skøde af 21. december 1916 overtog svigerfaderens ejendom.

Ludvig Sørensen blev boende på ejendommen hos en datter og svigersøn og fortsatte med mange af sine aktiviteter. Der er bevaret et brev, som han har skrevet til sønnens fødselsdag 29. oktober 1921. Stilen er fast og sikker, der er ikke en stavfejl, og indholdet viser, hvor levende han fulgte med i børnenes liv. Han døde 14. januar 1923 og blev begravet på Ydby Kirkegård, hvor hustruen var blevet begravet nogle år tidligere.

Ludvig Sørensen var spillemand, men hans forhold til musikken er næsten det, vi ved mindst om. I ovennævnte biografi fortælles, at han "lærte sig at spille i sin ungdom". Om dette betyder, at han har lært sig selv at spille, er ikke helt klart. Det er mest sandsynligt, at han har haft en lærer. Fra ungdommen gik han ud og spillede til bøndernes gildet. Han spillede også sommetider i loen, når karlene tærskede. Så gik det hurtigere med tærskningen.

I en af Jens Ettrups efterladte nodebøger er nogle af melodierne indført med en fremmed hånd. Efter den sidste af disse melodier står: Til Jens Christensen Ettrup fra Ludvig Sørensen, Ydby. 5/2 1865. På første side i samme nodebog står der under en melodi: Niels Nielsen Christensen. De tre spillemænd har altså udvekslet melodier.

Det er sandsynligt, at Ludvig Sørensen har haft en del håndskrevne nodehæfter, men det har ikke været muligt at opspore disse. Det er derimod lykkedes at finde hans violin. Den ejes nu af en af Frederik Mejner Sørensens efterkommere.

Peder Lauridsen

Peder Lauridsen blev født i et husmandssted på Lyngholm Mark, Hvidbjerg Vestenaa Sogn, 15. august 1846. Forældrene Laust Pedersen og Bodil Kathrine Andersdatters familie og omgangskreds var husmænd og mindre gårdmænd. Han blev konfirmeret 7. april 1861 i Hvidbjerg Vestenaa Kirke; karaktererne var: Kundskab: Meget god. Opførsel: Meget god.

Den næste gang, vi hører om ham, er, da han 4. november 1870 i Ørum Kirke bliver viet til pigen Karen Sørensdatter, datter af gårdejer Søren Therkildsen, Ørumby. 25. april 1873 bliver deres første barn, Ane Cathrine Lauridsen, født, og moderen dør 22. maj.

22. december 1874 bliver han i Hvidbjerg Vestenaa Kirke viet til pigen Christine Pedersdatter, datter af gårdejer Peder Christian Gravesen i Svankjær. De får otte børn, og gennem indførslerne i kirkebogen ved dåb og konfirmation kan vi følge udviklingen i Peder Lauridsens erhverv.

Han kaldes først husmand, fra 1878 husmand og snedker, fra 1904 musiker.

Den første bopæl i Svankjær er der ikke søgt oplysninger om. I 1878 købes ved skøde, tinglæst 13. juni, matr. nr. 1 v Madsted Gårde, et husmandssted på en halv tønde hartkorn, beliggende ned mod Ove Sø. Her bor familien indtil 1902, da der ved skøde, tinglæst 26. juni, købes matr. nr. 18 k, Refs By, det nuværende Ny Refs Vej 35. I 1912 blev dette hus solgt og et andet købt, det nuværende Søndergade 10, matr. nr. 2 ay, Refs By, skødet tinglæst 31. oktober. Her bliver han boende til sin død 7. januar 1926. Enken flyttede da fra Hurup til en datter i Tørring, hvor hun døde nogle år senere.

Husmandsstedet i Madsted blev omkring 1920 lagt ind under gården matr. nr. 1 a og b, Madsted Gårde. Selve huset blev nedrevet og materialerne anvendt til opførelse af et maskinhus. Her er en del af bjælkerne fra stuehuset endnu kendelige. Husets udseende kendes fra en tegning og et maleri, lavet efter hukommelsen nogle år efter, at familien var flyttet fra Madsted. De to senere bosteder, Ny Refs Vej 35 og Søndergade 10, findes endnu, det første blev i folkemunde kaldt "Klarinettenborg" eller "Spillemandshuset".

Peder Lauridsen med kontrabas.

Med sin anden hustru havde Peder Lauridsen otte børn, hvoraf de seks nåede voksen alder. Disse seks og datteren af første ægteskab har talrige efterkommere, alle meget musikalske og mange beskæftiget med musik, enten som erhverv eller som fritidsbeskæftigelse.

Fra ungdommen var Peder Lauridsen professionel spillemand, det vil sige, at han tog ud og spillede for betaling for hvem, der ønskede det. Han var uddannet som snedker og begyndte meget tidligt at reparere musikinstrumenter. I de to huse, Ny Refs Vej 35 og Søndergade 10, var der et rum, indrettet udelukkende med dette arbejde for øje. Da han var flyttet til Hurup i 1902, begyndte han at give undervisning i musik, og han fik hurtigt talrige elever. Undervisningen synes at være højt betalt. En elev fra omkring 1910 oplyser, at prisen var 1 kr. i timen. Det var på dette tidspunkt en stor timeløn.

Om Peder Lauridsen selv har haft en lærer, ved vi ikke, men vi ved, at han er vokset op i et miljø, hvor mange dyrkede musik. Der var de tre spillemandsbrødre Jensen, hjemmehørende i Svankjær, og der var sognefoged og gårdejer Erik Jensen, Helligsø, 1841-1906, født i Hedegårdene i Ørum. Han spillede fløjte og har bygget et par orgler, assisteret af orgelbygger Niels Chr. Christensen, Snedsted. En broder til Erik Jensen, lærer i Ørum, spillede violin. Disse to spillede ofte sammen med Peder Lauridsen.

Hans musikinstrumenter, det vil sige violin, kontrabas, eventuelt blæseinstrumenter er det ikke lykkedes at

opspro. Det er dog sandsynligt, at de vil blive fundet engang hos medlemmer af den talrige efterslægt. Et af børnebørnene ejer en lille, gammel violin, der er fundet på et loft i Svankjær, men det er ikke Peder Lauridsens violin.

En melodi komponeret af Peder Lauridsen, herved offentliggjort for første gang.

En del af nodebøgerne er fundet. De ejes af et barnebarn, musiklærer Selma Lauridsen, Vejen. Der er bl.a. nogle årgange "Petite Danse" 1880-81, udgivet af

musikdirektør C. Møller, Grenaa. Desuden "Udvalgte Danse fra By og Land" 33. årgang.

På blanke sider i disse nodebøger og på indlagte blade findes håndskrevne noder, nogle med komponistens navn, andre uden. Disse sidste kan muligvis være komponeret af Peder Lauridsen selv. Den i artiklen trykte melodi er fundet hos en tidligere elev i Hurup.

Det er sandsynligt, at der findes flere nodebøger og flere kompositioner end de her omtalte. Det ville være ønskeligt, om en musikkyndig ville skrive lidt om, hvad nodebøger og kompositioner kan fortælle om denne landsbyspillemand, der så tydeligt rager langt op over de andre.

LITTERATUR

Kirkebøger, realregistre, skøde- og panteprotokoller i Landsarkivet i Viborg.

Gamle Danse fra Mors og Thy, København 1973. Side 41. Juli Thy, 1975. Side 3, 9, 34, 35, 38 og 39.

P. A. Legind: Slægterne Aggerholm og Preetzmann. Fjerritslev 1918.

Thisted Amts Tidende, mandag 22. januar 1923.

Mundtlige oplysninger fra de to spillemænds børnebørn.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1982, side 57-63).